

Moedig aanmodderen

Hoe kan God Zijn eindeloze, veelal oudtestamentische verlangen naar gerechtigheid combineren met Zijn ook zo vaak genoemde oeverloze barmhartigheid? Is genoegdoening niet juist het tegendeel van compassie?

Gerechtigheid versus barmhartigheid: dat moet toch een groot en eenzaam dilemma voor God zijn.

En als God eenzaam is, zal hij ook wel drinken, zo redeneren mystici als Gerard Reve en Herman Finkers.

Voor dit soort 'binnenlandse' kwesties ga ik al jaren te rade bij de exotische Tibetaanse lama Sogyal Rinpoche, de schrijver van *Het Tibetaanse boek van leven en sterven*.

'Ze zocht haar hele leven naar Jezus, maar liep mij tegen het lijf', zo grapt deze incarnatie van liefde en mededogen.

'Humor, je hebt er veel van nodig, wil je in deze krankzinnig geworden westerse wereld niet zelf ook geheel doldraaien', is een van zijn Tibetaanse wijsheden die in mij glijden als jenever in een ouderling.

Nee, ik ben bepaald niet bezig om boeddhist te worden. Wel wil ik de erfenis van mijn rijke christelijke opvoeding vanaf frisse afstand beter leren begrijpen.

Rinpoche is daarbij een gulle gids.

Hij is als een oudtestamentisch predikheer: 'Wees niet te zeer rechtvaardig en gedraag u niet al te wijs'.

Deze lama, voor mij lijkend op de broer van Jezus, draagt Prediker 7 in alle toonaarden uit.

En gelukkig kreeg die wettische God ook een Zoon met relativering en mededogen die die tekst nog een paar keer helemaal uit de doeken heeft gedaan.

Want ja, die rentmeester in de onrechtvaardige wereld, zoals Ernst Marijnissen de gelijkenis uit Lucas hier in dit blad uitlegt...die is me er eentje.

Niet de rentmeester, maar de werkelijkheid is in deze vertaling onrechtvaardig.

Maar het zou wat al te hovaardig zijn om te vinden dat de werkelijkheid slechts onrechtvaardig is door toedoen van de mens. Door rentmeesters en leenheren.

Het leed dat veroorzaakt wordt door bijvoorbeeld natuurrampen of verkeersongelukken doet bepaald niet onder voor de wreedheid van de mens.

Leven is lijden. Een nuchter, vaststaand feit.

Zoals je op vakantie in Frankrijk erop rekenen kunt dat daar Frans gesproken wordt, zo is in leven zijn een hachelijk avontuur.

Want alleen wie dood is, is buiten levensgevaar.

Maar welke houding dient de mens tegenover die onrechtvaardige werkelijkheid aan te nemen?

43 jaar geleden vroeg ik mijn vader iedere dag of hij me naar 'die zielige paard' wilde fietsen.

Een wit dier met een lange staart, moederziel alleen in het prachtige Sonsbeek in Arnhem. Hij probeerde zijn kwelgeesten, de talloze vliegen die zijn paardenlijf onvermoeibaar teisterden, met zijn zwiepende staart te verjagen. Maar dat hielp niet. Ik hielp ook niet. Waartoe was ik op mijn derde bij machte?

Het enige wat mij als peuter blijkbaar te doen stond, was steeds weer getuige te zijn van het leed van dit dier. En mijn vader was zo goed mij dat ritueel telkens te laten voltrekken. Waarom? Geen idee.

Ik weet ook niet waarom ik als kind leed onder de met de paplepel ingegoten mantra's: 'Ik een beetje meer dan jij' en 'Eigen schuld, dikke bult'.

Maar nu ik afgelegd heb wat kinderlijk is, vermoed ik dat dat kleintje van weleer ergens aanvoelde dat er iets heel onlogisch zit in die beide mantra's.

Want zodra we ons realiseren dat we allemaal in dezelfde schuitjes zitten die gestaag de levensrivier afdobberen richting de dood, vervalt de logica van elkaar bevechten of veroordelen.

Vanzelfsprekender is de ander –die sprekend op ons lijkt en zich net zo uit de nesten probeert te werken als wij- nabij te zijn. Of het nu boven of onder de wet is.

Nabijheid geldt ook voor onszelf: Als we onze eigen duistere kant onverschrokken in het gezicht durven zien, zullen we zachter worden ten opzichte van onszelf en daardoor ook naar de zogenaamde misdadiger of mislukkeling buiten ons. Zodra we de ander veroordelen, kunnen we dan denken: 'Geldt ook voor mij. Want ik ben hem in een andere gedaante.'

Voor die ervaring is wijsheid nodig. En milde zelfspot. De rentmeester van Lucas kon zich kennelijk goed verplaatsen in de schuldigen. Waarschijnlijk omdat hij zich zelve kende.

Om bij het leed en de onrechtvaardigheid van onszelf en van de ander te blijven, een uur met 'Hem' te waken, is ook moed nodig.

Vandaar dat het boeddhisme voor deze kunst de term 'spirituele krijger' bezigt.

Iemand die de onrechtvaardige werkelijkheid onbevreesd in het gelaat durft te zien. Die alle geuren en kleuren van de schots- en scheefheid van het bestaan in zich opneemt. Die getuige durft te zijn.

Ook van het leed en van het kwaad in zichzelf.

Mededogen begint dus met echt durven zien, ons laten raken, bewogen worden. Door onze overeenkomsten te erkennen, hoe rottig dat aanvankelijk ook voelt.

Dat is ook voor ieder die lijdt de eerste en belangrijkste troost: dat je lijden, je pijn, je verdriet gezien wordt en erkend.

Maar etymologisch komt het woord van: mede en dogen. Gedogen. Dus mee-dragen, verduren.

Pas nu dringt het tot me door dat die driejarige peuter bij dat zielige paard veel moediger was dan ik nu ben. Nu verkrampt mijn hart zo vaak van angst. Omdat de werkelijkheid zo overweldigend onrechtvaardig lijkt voor zo talloos veel schepsels. Dan wend ik mijn hoofd beschaamd en bang af. En daarmee laat ik ook mijn eigen wond in de steek.

Terwijl dat kind bij het paard juist een bevende tederheid bezat, die voorbij alle angst ging.

Dat kind was een goede rentmeester van de onrechtvaardigheid.

Een onverschrokken en trouwe getuige.

Ik wil niets liever dan weer zo worden als een kind.

Jezus had het er al over. Daarom zit ik zo vaak aan de voeten van Rinpoche. En lees ik alles wat daarover gaat.

Momenteel verslind ik het prachtboek van de onlangs overleden zenmeester Maarten Houtman. In *'De andere oever'* vertelt hij over zijn jeugd in Indonesië. Het boek eindigt in het Jappenkamp waar hij gevangen zat. Houtman beschrijft een afschuwelijke scene waarin een medegevangene zwaar wordt gemarteld terwijl iedereen moet toekijken. Onder de aanwezigen is ook de spirituele leraar van Maarten aanwezig. Stokoud en uitgemergeld staat hij daar. Plots trekt er een koelte door het kamp en worden de stemmen van de beulen zachter.

Tegen alle verwachting overleeft de gemartelde zijn straf. Op de vraag hoe dat toch kan, antwoordt de oude man zijn leerling Maarten Houtman: 'Als je je echt met het leed verbindt is er geen afstand. Afstand is alleen ons idee van gescheiden zijn. Maar wij allen vormen een geheel.'

Door dit waargebeurde verhaal weet ik meer dan ooit dat het zin heeft om aanwezig te zijn. Om me niet af te wenden, in slaap te vallen of te veroordelen.

Het is aantoonbaar zinvol om een mededogend rentmeester in de onrechtvaardige werkelijkheid te worden. Er is een boeddhistisch gebedje dat naadloos aansluit op het verhaal van Lucas en de peuter bij het paard:

*'Zolang er ruimte is en voelende wezens voortleven,
moge ook ik blijven bestaan om de ellende van de wereld te verdrijven.'*